

OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI 12

Timo Junkkaala, Osmo Tiililä - protestantti (PerusSanoma Oy, 2004, s.828).

Sormunen ystävänä

Kuopion piispan viran jättänyt Eino Sormunen ilmaisi kirjeissään ymmärtäneensä Tiililän huolen kirkon tilasta sekä tämän käymää taistelua. Sormunen kirjoitti kokevansa sekä ajattelun että kilvoituksen yhteyttä Tiililään ja olevansa monista asioista asiallisesti samalla kannalla, vaikka "astuisinkin pehmeämmin". Sormusen mukaan papisto harrasti sosiaali-eettisiä ihmisyhteyksiä, mutta ei oivaltanut jumalayhteyden merkitystä.

Sormusta ja Tiililää yhdisti myös pettymys Sormusen seuraajaan, Olavi Karekseen. **"Seuraajani täällä touhuu mitä surkeinta opillista sekasotkua ja vieroittaa vanhat heränneet.** "Lahkojen vaikutus kasvaa ja seurakuntien nuorisotyö on pallopeliiä, murehti Sormunen. Hän koki itsensä yksinäiseksi ja iloitsi Tiililän kirjoista ja yhteydenotoista. "Tilanteen arvioinnissa olen kannallasi: pyhydentunteen häviäminen merkitsee uskonnon kuolemaa." Martti **Simojoesta** Sormunen kirjoitti, että tämä on rehti, vilpiton ja vastuuntuntoinen, **mutta teologisesti "hän ei ole meidän linjoillamme"**. Juva oli Sormusen mukaan noussut Rosenqvistin paikalle kirkon suunnan näyttäjäksi ja **piispaainkokouksesta puuttui teologia kokonaan**. Kirjeissä voi nähdä kirkkoon pettyneiden, yksinäisten ja katkeroituneiden dogmatiikan professoreiden sielujen sympatiaa. Mutta yhtä lailla niissä on huolta kirkosta, joka luopui uskon perusteista eikä tuntunut tarvitsevan oppia eikä teologiaa (641-642).

Teologia ja kirkko - lehden jättäminen

Erottuaan kirkosta Tiililä ilmoitti, ettei hän voi jatkaa Sisälähettyssäätöön hallituksessa eikä myöskään vastata Teologia ja kirkko - lehden toimittamisesta (642).

Tiililä totesi Teologia ja kirkko - lehteen kirjoittamassaan jäähyväiskirjoituksessa, että hän koki jääneensä siinä määrin yksinäiseksi, ettei enää katsonut voivansa jatkaa toimitustyötä. Lehden alkuvaiheessa hän **oli toivonut, että syntyisi herätysliikkeiden yhteisrintama**, mutta että varsinkin herännäisyydessä oli Väinö Malmivaaran kuoltua tapahtunut käänne valitettavaan suuntaan. Yksinäisyytensä lisäksi Tiililä mainitsi toisena syynä eroonsa sen, ettei hänen mukaansa ole soveliaista, että kirkollisen säätiön julkaisua hoitaisi kirkosta eronnut henkilö (642).

Viimeisessä Tiililän toimittamassa Teologia ja kirkko - lehden numerossa oli toinenkin Tiililän kirjoitus. Pitkässä kirjoituksessa on vain yksi kappalejako. Kirjoitus oli ilmeisesti syntynyt kuin ammuttuna, sydämen tuskasta. Tiililä päätti kirjoituksensa epätoivoiseen analyysiin siitä, kuinka kirkon julistama Jumala voitaisiin jo kirjoittaa pienellä kirjaimella ja puhua vain jostakin epämääräisestä hengestä, sillä kaikkien usko ja löydöt ovat nykyisin saman arvoisia, eikä enää ymmärretä, mitä evankeliumi on (642).

Tiililä kirjoitti tämän jälkeen Teologia ja kirkko - lehteen vain muutaman kirjoituksen. Vuoden 1964 ensimmäisessä numerossa hän tarkasteli apostolien saarnaa ja totesi, **ettei se ole ylimalkaista puhumista, vaan Jumalan tahdon julistamista ja vetoamista ihmisiin: antakaa sovittaa itsenne Jumalan kanssa** (642-643).

Eron syyt - vielä kerran

Tiililä kävi viimeisessä itse toimittamassaan Teologia ja kirkko - lehdessä vielä kerran läpi vuosien 1961 ja 1962 ratkaisunsa. Syyksi pappisvirasta eroamiseen hän sanoi, että hän oli toivonut, **että radikaalinen teko voisi pysäyttää edes jonkun uudelleen pohtimaan kristillisyyden perusasioita.** Syksyn 1962 tapahtumiin hän piti **suurimpana syyllisenä Kotimaa-lehteä ja sen reaktioita kirkkokansan herätyspäiviin.** Hän sanoi miettineensä, mikä olisi tarpeeksi voimakas protesti saattamaan kirkon johdon tarkistamaan kulkusuuntaansa, ja päätyi "viimeiseen mahdollisuuteen", eroamaan kirkosta. Hän kutsui ratkaisuaan **epätoivoiseksi teoksi** ja vakuutti, ettei hän päätenyt siihen hetken mielijohteesta, vaikka olikin kokenut saaneensa "hyvin kipeän keihäänpiston" (643).

Tiililä vakuutti, ettei päätös merkinnyt pakoa taistelusta, vaan että sen oli viimeinen hyökkäysyritys ja viimeinen ammus kirkon sisällisiä vihollisia vastaan kirkon puolesta, viimeinen sydämen pohjasta lähtevä vetoamukseni kirkon piispoille: tehkää edes tämän nyt todetessanne jotakin!" Tiililä koki, **ettei hän voinut olla mukana kantamassa vastuuta toiminnasta, jossa ihmisiä johdettiin väärään rauhaan.** Hänestä oli traagista, että asiat, jotka yhdelle ovat kuoleman vakavia, eivät näytä lainkaan häiritsevän toisten yöunta (643).

Silmänlumetta

Yleensä Tiililän vastaus niille, jotka toivoivat hänen palaavan kirkon jäseneksi, kuului samaan tapaan kuin Väinö Aerialle: "Jos nyt kohta palaisin, kävisi kuitenkin varmaan niin, että koko asia unohtuisi ja entinen meno jäisi silleen. Näin syrjästä valvovana olen alituisesti pieni muistutus papeille." **Kirkon johdon puheet toivosta saada hänet takaisin olivat hänen mukaansa osaksi pelkkää silmänlumetta.** Tiililä koki, että hänen yrityksensä lähentyä olivat jääneet vaille vastakaikua.

Viimeiseen asti paluu mahdollinen

Tiililän mukaan hänen paluunsa olisi ollut sen myöntämistä, että hänen edustamansa asia on ollut väärä. "Lopettaisinko protestini, johon kävin kuin seinää vasten ajettuna, nyt vain sen tähden, etten vielä näe tuloksia ja että uusritschililäisyys yhä on taistelun aihe?" Peruuttaminen voitaisiin hänen mukaansa tulkita pakenemiseksi. **Tiililä sanoi tullessaan yhä vakuuttuneemmaksi, että Suomen kirkko on kiihtyvää vauhtia kulkemassa ei vain Raamatun syrjäytymiseen vaan suoraan kohti pakanallisia katsomuksia ja oman perustarkoituksensa kieltämistä. Kirkko oli tulossa ei-kirkoksi** (644).

Väinö Hotti:

Tiililän protestissa ei siis ollut kysymys jostakin kehällisestä asiasta, vaan oli kysymys kirkon olemassaolosta. Siksi Tiililä ei voinut perua protestiaan. Oli kysymys siitä, onko Suomen ev.lut.kirkko enää lainkaan kirkko so. Kristuksen kirkko. Kysymys ei ollut enemmästä eikä vähemmästä, kuin siitä "onko keisarilla lainkaan vaatteita."

"Jos nyt perääntyisin, saisin todennäköisesti alituisesti kirvelevän haavan omaantuntooni, ja joutuisin pitämään itseäni pelkurimaisena petturina, joka kerran sai Herralta tehtävän ja luopui siitä. Voi tätä hirvittävää tilannetta! Miten vapisevin sydämin jatkankaan! Mitä tiedätte ahdistuksista, te tasaisten teitten kulkijat? Herra puhuu - perkele myös. Miten kärsinkään kyvyttömyydestäni toimia niin, että siitä koituisi puhdasta hedelmää" (644).

1960-luvun puolivälissä joukko pappeja ryhtyi yritykseen Tiililän saamiseksi liittymään takaisin kirkkoon. **Hankkeessa mukana olleen Lempäälän kirkkoherra Miika Tarnan mukaan Tiililä lupasi harkita asiaa, jos Martti Simojoki tukee sitä, mutta koska tällaista tukea ei saatu, asia raukesi. Simojoki ilmeisesti katsoi, ettei hän asemansa vuoksi voinut lähteä hankkeeseen mukaan** (644).

Tiililän luennoista

Tuomo Mannermaan mukaan Tiililä erottui 1960-luvun alussa teologisen tiedekunnan opettajien joukossa muista siinä, että **hän otti luennoilla avoimesti kantaa ajan asioihin. Tiililän luentoja ja kyselytunteja odotettiin, koska Tiililä ei vain puhunut, vaan todella pyrki johonkin, "tahtoi jotakin". Tiililä saattoi korottaa ääntään ja lyödä nyrkkiä pöytään** (649).

Monien opiskelijoiden mielestä Tiililä oli 1960-luvulla professoreista **mielenkiintoisin ja antoisin**. Usko ja Jumala olivat hänelle elämän ja kuoleman kysymyksiä, ja **häneistä näki, että hän oli tosissaan** (651).

Vaikka Tiililän luennot olivat suosittuja ja seminaareissa oli oppilaita, varsinaisia omia jatko-opiskelijoita oli vähän eikä hän luonut omaa koulukuntaa. Eero Huovisen mukaan Tiililä saattoi olla sekä tyrmäävä että sydämellinen. Viimeisinäkin yliopistovuosinaan hän oli vaativa sekä tieteellisesti että oikean opin vartijana. Hän kehotti tosin lukemaan myös harhaoppisten kirjoja, "sillä niistä oppii eniten". Mutta samalla oli opittava harjoittamaan henkien erottamisen taitoa. Tuli sitoutua kirkon yhteiseen uskoon eikä asettaa omia mielipiteitä sen yläpuolelle. **Hän vaati saarnaajilta sitä, että niissä kuuluisi Jumalan ääni. Saarnaajan piti puhua niin, että hän voin sanoa: Näin sanoo Herra** (651).

Liisa Jakkulan päiväkirjamerkinnän mukaan tilaisuudessa (1961) muut puhuivat teologian kutsumuksen vaikeudesta, mutta Tiililä onnitteli opiskelijoita siitä, että he olivat saaneet suurenmoisen kutsumuksen. Kuulijoiden mieleen jäi Tiililän kysymys: onko selkäpuolenne turvattu, jolla hän tarkoitti, että Jumala-suhteen tuli olla selvä. Tiililän mielestä se oli asia, josta tuli huolehtia enemmän kuin mistään muusta. Tiililä sanoi, että silloin saattoi kulkea vaikka vastavirtaan, jos Jumala-suhde oli kunnossa (652).

Tiililä korosti jatkuvasti kutsumuksen ja tunnollisen opiskelun merkitystä. Hän koki epäonnistuneensa, kun kuuli entisten oppilaittensa saarnaavan "suunnattomista asioista ikään kuin ne olisivat leppoisan tarinan aihe (652).

Syksyllä 1966 Tiililä piti dogmatiikkaa esitelleen johdantoluennon, joka julkaistiin otsikolla Sananen nuorille teologeille. Siinä Tiililä ilmaisi oman näkemyksensä teologian opinnoista. Hän puhui erityisesti kutsumuksesta. Tiedekunta ei hänen mukaansa kutsumustietoisuutta anna, vaan keskittyy teoreettisiin valmiuksiin. Mutta Tiililä totesi, että "toivomme, että olisitte - niin, todella jokainen teistä - henkilökohtaisesti jo uskomassa ja että parhaalla mahdollisella tavalla huolehtisitte rakentumisestanne yhä syvempään uskoon. Opiskelun tavoitteena on tulla asiantuntijaksi elämän suurissa viimeisissä kysymyksissä ja pystyä "tekemään ihmisten ajatukset Kristukselle kuuliaisiksi" (653).

"Suomen kristityt iloitsevat teistä ja rukoilevat teidän puolestanne. **Opiskeluvuosistanne tulee suuressa määrin riippumaan, ovatko perkeleetkin iloisia vai vapisevatko ne**" (653).

Tiililän mukaan oli ihanne, että dogmatologi uskossa työtä tehden on kiinteässä yhteydessä omaan kirkkoonsa. Yhteyden katkeamista hän piti valitettavana, mutta totesi, ettei tuota uskollisuutta voida vaatia, jos se merkitsisi tinkimistä totuudesta (654).

Tiililän teologian johtoajatukseksi Teinonen piti lausetta: Kirkko on olemassa sen tähden, että täällä kuollaankin (654).

Ei pappeja eikä piispoja haudalle

Tammikuussa 1966 Tiililä kirjoitti Simojoelle tuohtuneena siitä, että tämä oli ilmoittanut, ettei Juhannustanssit ole pornografiaa. Tiililä oli kokenut muutamat lausunnot sellaisiksi, että **häntä ja hänen kannallaan olevia pidettiin kirkossa suurempana ongelmana kuin salamoita ja saarikoskia**. "Yritän epätoivoisena pyytää hyvältä Jumalalta voimia katkeruutta vastaan ja siihen, että vielä jaksaisin rukoilla kirkkoparan puolesta." Tiililä koki, että kirjoitukset käyvät toteen ja kirkko ottaa pedon merkin. Tiililä päätti kirjeensä synkkään ilmoitukseen, että **hän oli pyytänyt vaimoaan huolehtimaan siitä, ettei yksikään pappi eikä piispa saa astua hänen hautansa ääreen** (659).

Väinö Hotti:

Tiililän lausuma muistuttaa suuresti Paavo Ruotsalaisen sanontaa. Paavohan suivaantui kirkon miehiin niin että uhkasi "ottaa vallesmannin manaamaan itsensä hautaan". Tänäpä Raamattuun ja tunnustukseen pitäytyvät uskovat ovat kirkolle suurempi ongelma kuin kylläiset, räisäset ja myllykosket. Joten aika ei ole ainakaan parantunut.

Viisitoista harhaoppista pappia

Keitä ovat nämä teologit, kysyi Kotimaan päätoimittaja luettuaan Osmo Tiililän väitteen, että on useita teologeja, jotka kieltävät kristillisen uskon perusteet. Tiililä oli kirjoittanut Herää Valvomaan -lehdessä: "Varsin yleistä on, että nykyisin puhutaan uskosta aivan kuin kristillisyytemme perusasiasta, vaikka tuohon uskoon ei enää sisällytetä oikeastaan mitään uusitamentillista. On monia teologeja, joitten suussa tämä sana on yhtenä - ja kuitenkin he kieltävät Kristuksen jumaluuden, ihmeen ja kaiken muun ylliuonnollisen, Kristuksen sovitustyön, Kristuksen ylösnousemisen kuolleista, Kristuksen taivaasenastumisen ja toisen tulemisen. Kotimaan päätoimittaja Simo Talvitie ei pitänyt vihjailuista ja pyysi Tiililää nimeämään, ketkä opettavat tuollaisia harhaoppeja. **Tiililä vastasi Kotimaassa 3.9.1965 - ja luetteli 15 pappia ja heidän harhaoppinsa. Paavo Virkkunen kielsi Tiililän mukaan Kristuksen jumaluuden, Rafael Gyllenbergin harhat koskivat ihmeitä ja ylösnousemista, Eelis Gulinin neitseestäsyntymistä ja apostolisen uskontunnustuksen arvoa. Sigfrid Sireniuksen mukaan kaikkien uskontojen perustana on yhteinen ilmoitus ja usko. Arto Tolsan ja Ilmari Tuomisen mukaan luterilainen vanhurskauttamisoppi oli murskattava. Erkki Niinivaara kielsi uskon elämää uudistavan merkityksen ja Raamatun ohjeellisuuden. Voitto Viro oli kysellyt, onko Raamattu syvemmissä mielessä Jumalan sanaa kuin Koraani ja väittänyt, että koska emme tajua Jumalaa, meidän tulee palvella hänen kuvaansa eli ihmistä. Risto Nivarin mukaan meidän on itse annettava itsellemme synnit anteeksi, Mikko Juvan mielestä Jumala hyväksyy ihmisen ja T.P. Virkkusen mukaan Jumala ei aseta ihmiselle vaatimuksia, ei vihastu ihmiseen eikä rankaise ihmistä siitä, millainen tämä on. Virkkunen kielsi lisäksi kolminaisuuden, kun ei pitänyt Pyhää Henkeä persoonana. Olavi Kareksen**

mukaan Suomen kansankirkosta eroaminen merkitsisi erottamista pelastuksen osallisuudesta. Heikki Castrén oli televisiokeskustelussa ihmetellyt, mikä mahtaa olla sellainen kuin Jumala-suhde. Mikko Juva oli pitänyt Robinssonin radikaalia kirjaa myönteisenä ajanmerkkinä ja Paavo Viljanenkin oli nähnyt kirjassa positiivista. Jouni Apajalahdelta Tiililä löysi yhdistelmän: "Me papit emme jaksa uskoa, että Jeesus Kristus on ristinkuolemallaan sovittanut meidän syntimme. Tällöin meille ei jää muuta keinoa kuin ryhtyä itse sovittamaan itsemme, ja se tapahtuu valitettavasti siten, että tuomitsemme itsemme. Tämän me sitten kohdistamme saarnatuolista ja puhujakorokkeilta käsin kuulijoihimme" (661).

Tiililän mukaan Talvitien ja Juvan kirjoitukset ja Simojen kirje osoittavat, että Suomen kirkko ei ole enää se sama kirkko, jonka suojissa Tiililä oli kasvanut ja jota hän oli suuresti rakastanut. Tiililä jatkoi, että hän piti velvollisuutenaan varoittaa ihmisiä ei vain yksittäisistä kirkon otteista vaan "kirkosta itsestään siinä valtaan päässeiden tendenssien tähden" (661-662).

"Olisin paljon mieluummin syrjässä, mutta näyttää siltä kuin sitä ei minulle ylhäältä annettaisi. Vai lienenkö sillä tavalla liikkeellä oikeassa asiassa, että Herra on mukana? Paljon omaa kiivautta ja harmistumista, lihaa ja verta, on tällaisessa aina mukana, ja se on perkeleestä. Tosiasia kuitenkin on - ja siitä en pääse mihinkään - että **kirkkomme johto ei valvo pappien opetusta**" (663).

Kirkkokansan herätyspäivät

Ensimmäiset kirkkokansan herätyspäivät pidettiin tammikuussa 1962 Helsingissä. Hankkeen tausta oli edellisenä keväänä pidetyssä neuvottelussa, joka laati julkilausuman ja teki aloitteen lähetystöstä laajennettuun piispaikokoukseen. Molemmissa ilmaistiin huoli kirkon tilasta. Elokuussa oli valittu kirkkokansan herätyspäivien toimikunta, jonka puheenjohtajaksi tuli Nurmijärven kirkkoherra Kosti Kankainen. **Tavoitteena oli koota eri puolilta maata herätysliikkeiden edustajia yhteiseen rintamaan kirkon uudistamiseksi.**

Loppiaisviikonloppuna 1962 Helsingin Messuhallissa pidetyssä tapahtumassa kuultiin puheenvuorot eri maakunnista ja eri herätysliikkeistä. **Pääesitelmät piti Osmo Tiililä aiheesta Jumalan kansan pelko ja rauha.** Tiililä ei ollut mukana, kun seuraava samalla nimellä kutsuttu tapahtuma pidettiin kesällä **Parikkalassa. Kolmannet kirkkokansan herätyspäivät pidettiin taas Helsingissä marraskuussa 1962 ja silloin Tiililä piti pääesitelmät aiheesta Jumalan kansan kunnia ja häpeä.** Näiden päivien jälkeen Tiililä erosi kirkosta. Marraskuussa päädyttiin myös rekisteröimään herätyspäivien oma yhdistys. Se katsottiin tarpeelliseksi etenkin taloudenhoidon tähden. Tiililä ei osallistunut perustetun yhdistyksen toimintaan, mutta esiintyi edelleen puhujana.

Vähitellen kirkkokansan herätyspäivistä tuli nimenomaan viidenteen herätysliikkeeseen lukeutuneiden tapahtuma. Tiililän esitelmät olivat tapahtumien ydin ja juuri, ne kokosivat suurimmat kuulijakunnat. Esimerkiksi tammikuussa 1964 pidetyillä herätyspäivillä oli muissa tilaisuuksissa 1000-3000 kuulijaa ja Tiililän luennoilla 5000. **Kirkkokansan herätyspäiviä pidettiin vuosina 1962-1967 kaikkiaan kolmetoista eli yhdestä kolmeen vuosittain.** Kuusi tapahtumaa pidettiin Helsingissä. Tiililä oli puhujana kaikissa Helsingissä pidetyissä sekä Nurmijärvellä 1963 ja Tampereella 1965. **Tiililän puheet olivat herätysaarnan, uskoville tarkoitetun rohkaisun ja ajan analyysin yhdistelmiä.** Kirkkokritiikkiä esityksissä oli varsin vähän. Kirkkokansan herätyspäivillä oli merkitystä Uusi Tie - lehden perustamisessa ja samalla koko viidennen herätysliikkeen organisoitumisessa.

Kirkkokansan herätyspäivät olivat yksi Tiililän uran kohokohdista.

Messuhalli täyttyi kerta toisensa jälkeen ja Tiililä arveli, että "jonkinlainen herätyksen tuli" oli ehkä syttymässä. Kuten edellä on todettu, Tiililä harkitsi tässä vaiheessa jopa yliopistoviran jättämistä ja siirtymistä kokonaan evankelioimistyöhön. Tiililän puheet julkaistiin kirjasina (676-677).

Sata teesiä kirkosta

Vielä kerran Tiililä palasi kirkko-oppiin. Hän julkaisi vuonna 1964 kirjan, jonka nimi vei ajatukset uskonpuhdistuksen alkuvaiheisiin: **Sata teesiä kirkosta. Keskeisin kysymys oli - jälleen kerran - eron tekeminen laituskirkon ja uskovien yhteisön eli eklesian välillä** (693).

Tiililän mukaan Kristus ei asettanut mitään papin virkaa. Vasta sitä mukaa kun uskovien seurakunnasta kehittyi järjestäytyneet kirkkolaitokset, muuttui uskovien yleiseen pappouteen liittyneet valtuudet viran mukana saatavaksi. Tiililän mielestä kirkko menetti sisäistä voimaansa sitä mukaa kuin se lujittui ulkonaisesti. Muutokset vaikuttivat myös uskon sisältöön.

Sakramenttien ulkonainen toimittaminen tuli uskon ja Kristuksen läsnäolon tilalle (693).

Tiililä arvosteli roomalaiskatolista näkemystä "puolitaikauskoisesta" sakramenttikäsityksestä, jossa pyhien toimitusten katsottiin vaikuttavan pelkkinä toimituksina ilman uskoa, ja synergismistä, jossa Jumala ja ihminen toimivat yhteistyössä ihmisen pelastumiseksi. Hän otti esiin myös inkvisition ja jesuiittojen pimeimmät teot aina pättylynyötä myöten, jolloin Ranskassa surmattiin kerrettiläisinä 32 000 protestanttia (693).

Tiililän mukaan uskonpuhdistajat olivat epävarmoja siitä, millaiset ulkonaiset muodot eklesialle tulisi järjestää. **Luther päätyi Tiililän mukaan omituiseen ratkaisuun, jonka mukaan ruhtinaat eli maalliset vallanpitäjät tulivat kirkon johtoon,** ja järjestyksen tähden säilytettiin erityinen papin virka. Samalla Lutherin muodostamasta kirkosta tuli laituskirkko, joka sai kaikki sen "vallantaudit" ja ryhtyi vainoamaan toisin ajattelevia (693).

Tiililän mukaan Suomen luterilainen kirkko on yhtä vähän Kristuksen kirkko kuin Suomen koululaitos on Kristuksen koulu tai Suomen sotaväki Kristuksen armeija. Valtiokirkkojärjestelmä on sitonut kirkon valtioon. "Mikäli evankeliset kirkkolaitokset tahtovat toteuttaa Kristuksen kirkon ohjelmaa, Jumalan sanan on saatava olla niiden toiminnan normina." Tiililän mukaan Suomen kirkon kohtalonkysymys oli, pyrkiikö se toimimaan niin, että sen ja eklesian välinen ero tulisi mahdollisimman pieneksi. Tuo ero pienenee, kun Jumalan sanan julistuksen välityksellä Pyhä Henki uudestisyntyyttää ihmisiä Jumalan seurakunnan jäseniksi. Siksi kirkon johdon tulisi antaa kaikki tuki niille, jotka tämän tavoitteen hyväksi työskentelevät. Kun nyt kirkko kuitenkin pyrkii sosiaalisesti mahtitehtäjäksi ja saamaan maailman hyväksynnän, **siitä on vaarassa tulla "kvasikirkko ja anti-eklesia"** (693-694).

Tiililän mukaan virkapappuus on evankelisessa kirkossa ongelma. **Luterilaisen opin mukaan ei Tiililän mielestä ole estettä sille, että uskova maallikko suorittaa kasteen tai jakaa ehtoollisen.** Tiililä perusti käsityksensä siihen, ettei sakramentin vaikutus ole riippuvainen sen jakajasta. Toinen ongelma oli siinä, että kirkossa on pappeja, jotka eivät toimineet kirkon tunnustuksen mukaan. Tiililän mielestä tällaisten tulisi luopua pappisvirasta. Uskoa vailla olevan työntekijän tulisi tehdä johtopäätökset ja erota kirkon palveluksesta. Jos hän ei ymmärrä sitä itse tehdä, on kirkon johdon kehotettava häntä tähän, ja ellei se tehoa, erotettava hänet. **"Olisiko Kristus tehnyt Pilatuksesta apostolin tai Paavali Deemaksesta piispan?"**

(694).

Tiililä piti ongelmana sitä, että Suomen kirkko oli hiljaisesti hyväksynyt käsityksen, jonka mukaan sen jäsenyydestä eronneen ajatellaan eronneen myös Kristuksen kirkosta. Tiililä viittasi uskonpuhdistuksen italialaiseen edeltäjään Savonarolaan, jolle Rooman kirkon edustaja oli sanonut erottavansa hänet taistelevasta seurakunnasta ja lisännyt vahingossa: "ja riemuitsevasta", johon Savonarola vastasi: "Ei, se ei enää ole sinun vallassasi." **Tiililän mukaan mikään kirkkolaitos ei voi erottaa ketään sen paremmin taistelevasta kuin riemuitsevastakaan seurakunnasta** (694).

Tiililä arvosteli voimakkaasti puhetta siitä, että kirkko olisi jonkinlainen "etsimisen yhteys". Kirkon tehtävä ei ole kertoa ihmisille, ettei se ole itsekään löytänyt, vaan sen tehtävä on julistaa Kristusta, joka on totuus (694).

Tiililän lääkkeet tilanteen korjaamiseksi lähtivät valtion ja kirkon suhteiden uudelleen arvioimisesta. "Juuri valtiokirkot ovat suuressa vaarassa muodostua jopa jumalattomankin esivallan käskyläisiksi." Toisen muutoksen tulisi tapahtua kirkon työntekijöissä. Tiililän mukaan ne Jumalan sanansaarnaajat, jotka eivät itse ole uskossa, ovat surkuteltavia. Vahingollisia ovat ne, jotka luulevat tietävänsä, mistä uskossa on kysymys, mutta eivät tiedä, ja kirottuja ne, joitten työn tuloksena ihmiset nukkuvat yhä syvempään suruttomuuden uneen. Tiililä kehotti pappeja myös paneutumaan apologetiikkaan, ettei kirkon tarvitsi jatkaa perääntymistä ideologisessa taistelussa (694-695).

Tiililän mukaan kirkon on terästettävä sisäistä kuriaan ja otettava uudelleen käyttöön ekskommunikaatio eli kirkosta erottaminen. Tiililän mukaan pietismin yritys kontrolloida, ketkä tulevat ehtoolliselle, oli oikeutettu, jotteivät ihmiset nauttisi pyhää ateriaa tuomiokseen. Tiililä piti myös valitettavana, ettei kirkko valvo, millaiset henkilöt tulevat kummeiksi. Keskeistä olisi myös pappien opetuksen valvominen. **Saarnan kriisi on kirkon lankeemuksen ydinkysymys. Maallikoiden aktivoimista myös sananjulistukseen Tiililä piti hyvänä tavoitteena** (695).

Tiililä pohti myös kysymystä kirkosta eroamisen oikeutuksesta. Hänen mukaansa periaate, että kirkossa on pysyttävä **niin kauan kuin siellä luetaan Isä meidän - rukous**, oli huonosti perusteltu, vaikka se osoittaakin liikuttavaa kiintymystä kirkkoa kohtaan. **Jos Luther olisi toiminut niin, hän ei olisi koskaan polttanut paavin pannabullaa, koska Pater noster yhä luettiin kirkossa.** Jos kirkko on muodostumassa antiieklesiaksi, on Jumalan kansan Tiililän mukaan protestoitava. Tiililä ei sanonut, onko kirkko hänen mielestään jo kehittynyt antiiekklesiaksi (695).

Raimo Mäkelän tuki

Luonnehtiessaan kirkon tilannetta Raamattu ja seurakunta - lehdessä syksyllä 1970 Raimo Mäkelä arvosteli kirkon johtoa siitä, ettei se ollut kuunnellut Tiililän kritiikkiä. **Mäkelä antoi varauksettoman tuen Tiililän ratkaisuille ja tuki tämän omaa tulkintaa kirkostaeron syistä.** Mäkelän mukaan Tiililän kirkostaero oli epätoivoinen teko, johon oli jouduttu, kun varoituksia ei ollut kuunneltu. **Mäkelä yhtyi myös siihen Tiililän ajatukseen, että kirkostaerossa oli kysymys siitä, että Tiililä oli - kuten Mäkelä asian ilmaisi - ankaran arvostelun saattamana oksennettu ulos kirkosta** (739).

Raamatun kääntämisestä

Vuonna 1972 ilmestyi "Uusi testamentti nykysuomeksi" Suomen Kirkon Sisälähetyssseuran ja Suomen Pipliaseuran julkaisuna. Käännöstoimikuntana on

toiminut Heikki Räisänen, Raimo Huikuri ja Esko Rintala. Tiililä arvosteli käännöstä siitä, että se oli tehty hätiköidysti ja liian pienellä joukolla. Tiililä arveli, että Heikki Räisänen oli yksin suorittanut suurimman osan käännöstyöstä. **Riskiä kasvatti se, että käännöksessä ei pyritty sanatarkkaan vaan vapaaseen selittävään käännökseen, jossa kääntäjän näkemykset helposti vaikuttivat tulokseen.** Tiililä mainitsi muutaman kohdan, joissa uusi käännös oli hänen mielestään onnistunut, mutta totesi sitten, että kielen korjaamisen myötä on muutamissa kohdissa muuttunut asiakin. Tällaisina virheinä Tiililä piti mm. autuas-sanan vaihtamista onnelliseen, parannuksen muuttamista luopumiseen synnistä, vanhurskauden korvaamista hyväksymisellä tai Jumalan tahdolla ja uskon kautta - ilmaisun vaihtamista uskon tähden tai uskon perusteella. **Tiililä korosti myös sitä, että Jumalan sanan kääntäjien ja selittäjien tuli olla "vihittyjä Jumalan salaisuuksiin". Seurakunnan tulee tuntea heidät "Hengen kuljettamiksi". Kääntäjä ei saa olla sokea sokeain taluttaja, vaan hänen tulee rukoillen etsiä oikeita sanamuotoja ja kokea hätää siitä, että toimisi Jumalan tahdon mukaan (750-751).**

Pietilän askelissa

Tiililän mielestä Pietilän kirkkokäsitys oli vaativa ja ihanteellinen. Pietilää hirvitti Tiililän mukaan "valtio- ja kansankirkkojärjestelmän kääntymättömille ihmisille antama muodollisen kristillisyyden silaus", **jolla sielut "sulkemalla suletaan pysyväiseen pimeyteen"**. Pietilä kirjoitti taistelusta kirkon tosiolemuksen, tunnustuksen ja reformatorisen julistuksen puolesta. Tiililä otti myös esiin kysymyksen, onko Pietiläkin pohtinut kirkosta eroamista. "Kun Pietilä tässä ilmeisesti, ehkä kuitenkin tiedostamatta sitä aivan selvästi, puhuu omasta asennoitumisestaan aina tuomitsemista ja huutamista myöten, sallittakoon ajatus, että hänen sielussaan on täytynyt vilahtaa ajatus: entäpä jo minäkin lähtisin, minä joka turhaan taistelen?" Juuri tällaiseen Tiililä löysi viittauksen Pietilän Yhteiskunnallisesta siveysopista. **"Kirkollisuutta näin pitkälle toteuttaessaan yksityinen kristitty ei saa kuitenkaan eksyä pitämään nykyistä empiiristä kirkkoa minään iankaikkisena laitoksena, johon hän on sidottu siitä huolimatta, miten Jumalan sanan ja hänen omantuntonsa siinä lopulta käy. Jumalan sana ja hyvä omatunto ovat suurempia arvoja kuin empiirinen kirkko, ja sentähden pitää yksilön ja kirkon välisiä suhteita määriteltäessä jäädä viimeiseksi sanaksi tämä: se mahdollisuus on olemassa, että kristitty kuolee oman syntymäkirkkonsa ulkopuolella."** Tiililä oli kursivoinut lainauksen lopun. On mahdollista, että Tiililä oli löytänyt näistä Pietilän sanoista rohkaisua omassa tilanteessaan. Se, että arvostettu edeltäjä oli pitänyt kirkosta eroamista mahdollisena, ei ollut merkityksetön asia (757).

Kotona vihataan

"Et kai odottane, että palaisin 'kotiin', jossa minua vihataan." Tiililä toisti ennenkin esittämänsä ajatuksen: **"Suomen kirkko (Lauhan silloisella johdolla) ajoi minut ulos ja se haluaa pitää minut mahdollisimman kaukana."** Hän myönsi, ettei tuo ole kaikkien toive, mutta väitti, että varsinkin näkyvän osan (771).

Matkan pää

Matkalla sairaalaan Osmo sanoi puolisolleen: "On hyvä, ettei mikään jäänyt kesken." Hän menehtyi viiden päivän kuluttua 16. päivänä joulukuuta 1972 Meilahden sairaalassa Helsingissä (772).

Muistokirjoitus

Raimo Mäkelä kirjoitti muistokirjoituksen sekä Pro Fide - että Raamattu ja seurakunta - lehteen. Mäkelän mukaan **Tiililän puheiden aikana kokoushuoneeseen usein levisi konkreettinen Jumalan läsnäolo**. Tiililällä oli hänen mukaansa kristittyjen opiskelijoiden keskuudessa **suorastaan legendaarinen maine. Tiililä oli ensinnäkin tutkija ja mietiskelijä, toiseksi profeettallinen julistaja ja kolmanneksi kirkkوتاistelija**. Kirkkوتاisteluakin Mäkelä piti välttämättömänä ja katsoi, että Tiililää oli johtanut siihen sisäinen pakko. Kukaan toinen ei käynyt tuohon taisteluun Tiililän kaltaisella auktoriteetilla eikä myöskään niin suurin henkilökohtaisin panoksin. **"Juuri tämä taistelu kirkon elämästä ja kuolemasta sai hänet eroamaan ensin pappisvirasta ja sitten jopa Suomen ev.lut. kirkosta"** (774-775).

Väinö Hotti:

TIILILÄ JA LUTHER

Professori Osmo Tiililällä ja uskonpuhdistaja Martti Lutherilla on monta yhtymäkohtaa. Molemmat olivat oppineita miehiä, puhuivat paljon ja kirjoittivat paljon. Molemmilla oli tarkoitus saattaa kirkko raamattuperustalle. Martti Luther erotettiin Rooman kirkosta, mutta hän myös puolestaan erosi siitä. Osmo Tiililä erosi Suomen ev.lut.kirkosta, mutta toisaalta hänet savustettiin siitä ulos.

Molemmat olivat Jumalasta sairaksi tulleita ihmisiä ja molempien kohtaloksi muodostui omatunto. Molemmille oli totuus rakas. Sekä Luther että Tiililä olivat valmiit kärsimään evankeliumin tähden. Molemmilla oli selkeä kutsumustietoisuus. Molemmat olivat armoitettuja kirkkوتاistelijoita.

Erojakin löytyi. Tiililä oli systemaatikko, Luther ei. Tiililän puheet olivat tarkoin valmisteltuja; Luther ei aina valmistellut ja siitä johtuen hänen puheensa oli rönsyilevää. Tiililän kielenkäyttö oli huoliteltua, Lutherilla jopa karkeaankin.

Loppusanat

Teol.tri Timo Junkkaala ansaitsee nöyrän kiitoksen palveluksestaan Suomen kristikansalle. Viides herätysliike on hänelle ylimääräisen kiitoksen velkaa. Onhan Tiililä tämän liikkeen eräs isä Muroman ja Saarnivaaran rinnalla. Osmo Tiililä kärsi yksinäisyydestä koko elämänsä ajan. Hänellä oli vähän ymmärtäjiä - ja varsinkin vierelläkulkijoita. Hänen kuoltuaan yksinäisyys jatkui - hänet on pyritty unohtamaan mahdollisimman pian. Timo Junkkaala on lähtenyt pyyhkimään pölyjä Osmo Tiililän kuvan päältä; ja tehnyt sen mielestäni ansiokkaasti. Tämä kirja on paras mahdollinen "muistomerkki" esimerkillisellä kirkkوتاistelijalle. Parhaiden kunnioitamme Osmo Tiililän muistoa pyrkimällä sovittamaan omat pienet jalkamme hänen suuriin askeliinsa. Tämä kirja antaa vankat eväät aikamme kirkkوتاisteluun. OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI tarjoaa rautaisannoksen todellista teologiaa myös 2000-luvun uskovalle. Tiililän eräs painotus oli, että teologia on kirkkoa varten. Tämä löi läpi kaiken hänen toimintansa. Toivon hartaasti, että tämä kirja herättää myös saarnaringissä ajatustenvaihtoa.

Väinö Hotti